

Nemzeti
Köszolgálati Egyetem
Vezető-és Továbbképzési Intézet

CSERNY ÁKOS – TÉGLÁSI ANDRÁS

Jogszabálytan és jogértelmezés

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Szerző:

© Cserny Ákos – Téglási András 2014

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujsechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalom

I. Jogszabálytan	4
A jogszabály szerkezete	4
A jogszabályok érvényessége, hatálya, megalkotásuk alapvető követelményei	5
a) A jogszabályok érvényessége	5
b) A jogszabályok hatálya	7
c) A jogszabályalkotás alapvető követelményei	9
d) A jogszabályok előkészítése	10
II. Jogértelmezés	12
A jogértelmezés fogalma és fajtái	12
A jogértelmezés módszerei	12
Rendszertani értelmezés	13
A teleológiai értelmezés	15
A jogalkotó szándéka/akarata szerinti értelmezés	16
Fogalomtár	18

I. Jogszabálytan

A jogszabály szerkezete

A jogszabályt, mint általános jellegű magatartási szabályt nemcsak egy konkrét esetre, hanem minden olyan esetre alkalmazni kell, amikor a valóságos helyzet megegyezik a jogszabályban megfogalmazott társadalmi viszonytal. Ha a jogalkotó által meghatározott helyzet bekövetkezik, a jogszabály előírja a követendő magatartást. Amennyiben a jogszabály címzettjei a kötelező előírásnak nem tesznek eleget, velük szemben a jogszabályban rögzített szankciót kell alkalmazni.

Mindezek alapján a jogszabályok három szerkezeti elemét különböztethetjük meg, éspedig:

- 1.) tényállás (hipotézis)
- 2.) rendelkezés (diszpozíció)
- 3.) joghátrány (szankció)

Ad 1. A jogszabály tényállása (hipotézis) jogi kategóriákkal megfogalmazva egy szabályozni kívánt társadalmi viszonyt határoz meg, amelynek bekövetkezése esetén a rendelkező részben előírt magatartást kell tanúsítani. A valóságosan végbemenő történések a társadalmi életben mindig ezernyi részletből állnak, ezáltal a *valóságos tényállások* mindig sokkal gazdagabbak és árnyaltabbak, mint amit a norma megfogalmaz.¹ A jogi norma megalkotója csak néhány fontos tényállásbeli elemet emel ki ezek közül, és a többitől eltekintve absztraktnan fogalmazza meg a tényállást.² A kifejtendő magatartási mintát ehhez a néhány kiemelt tényálláselemhez köti, és közömbös, hogy a további ezernyi részlet közül még mi valósul meg.³ A hipotetikus tényállás tehát a *valóságos* tényálláshelyzethez képest egy *szelektált* tényállást jelent.⁴

Ad 2. A rendelkezés (diszpozíció) akkor érvényesül, ha a tényállás megvalósul, vagyis a rendelkező rész azt határozza meg, hogy a jogszabály címzettjének milyen magatartást kell tanúsítania. Ez alapján a jogszabályok rendelkező része három típusba osztható:

- * **pozitív parancs:** ebben az esetben a jogszabály címzettjének valamilyen aktív, tevőleges magatartást kell kifejeznie;
- * **negatív parancs:** a jogszabály címzettje számára valamilyen tiltást, tartózkodást ír elő;
- * a **felhatalmazást** tartalmazó rész lehetőséget biztosít a jogalanyoknak.

A parancsoló, illetve tiltó rendelkezés összefoglalóan **kényszerítő**, azaz **kógens**, míg a megengedő **diszpozitív** jellegű. A diszpozitív jellegű szabályok esetén tehát el lehet térni a jogszabály rendelkező részében foglaltaktól, vagyis a diszpozitív szabályokat akkor kell alkalmazni, ha a jogalanyok – konszenzussal – attól eltérő rendelkezésben nem állapodnak meg.

Ad 3. A joghátrányt (szankció) akkor kell alkalmazni, ha a jogszabály alanya nem a rendelkező részben előírt magatartást tanúsítja. A szankció az a hátrányos következmény, amelyet az előírt magatartási minta nem követése esetére kilátásba helyez a jogalkotó.⁵ Technikailag az is lehetséges, hogy egy bizonyos magatartás teljesítése esetére jutalmat jelentő következményt fűz a jogalkotó.⁶ Például egy adó vagy díj befizetése meghatározott ideig maga után vonhat meghatározott százalékos engedményt, ez azonban tartalmilag azt jelenti, hogy aki nem fizeti meg egy időpontig az adót vagy díjat, az ugyanannyi százalékkal többet köteles fizetni hátrányos jogkövetkezményként.⁷

A szankció alapvetően háromféle lehet:

- * **vagyoni szankció:** a jogsértő vagyonával szemben alkalmazott hátrány,
- * **személyi szankció:** a jogsértő személyével szemben alkalmazott hátrány,
- * **érvénytelenségi szankció:** a jogszabállyal ellentétes magatartás nem jár a kívánt joghatással.

1 Pokol Béla: A jogi norma része. In: uő. Jogi Alaptan. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000, 63.

2 Uo.

3 Uo.

4 Uo.

5 Pokol Béla: uo.

6 Uo.

7 Uo.

A jogszabályok érvényessége, hatálya, megalkotásuk alapvető követelményei

a) A jogszabályok érvényessége

A magyar jogi nyelvben a jogszabály érvényessége alatt a jogszabály „bizonyos súlyos hibáktól mentesen létezését”, „jogi hatás kifejtésére való alkalmasságát”⁸ értjük. Az érvényességnek nincs mértéke vagy kiterjedése: egy jogszabály vagy érvényes (azaz létezik, bizonyos súlyos hibáktól mentes és alkalmas jogi hatás kifejtésére), vagy nem.

A jogszabály érvényes létrejöttéhez **négy feltétel együttes megvalósulása** szükséges:

- 1.) a vonatkozó eljárási szabályok betartása a jogalkotási eljárás során,
- 2.) a jogszabályi hierarchiának való megfelelés,
- 3.) az arra jogosult személy vagy szerv által történt megalkotás, illetőleg
- 4.) a jogszabály kihirdetése a megfelelő formában megtörténjen.

Ad 1. A jogszabályok érvényességi kelléke a létrehozásukra vonatkozó eljárási szabályok betartása. Az Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozatában rámutatott arra, hogy a jogállamiság és jogbiztonság elvből fakadnak az eljárási garanciák. Ezek alapvető jelentőségűek az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatósága szempontjából. Csak a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály.⁹ Az Alkotmánybíróság több határozatában hangsúlyozta, hogy a törvényalkotási folyamat egyes eljárási szabályainak betartása a törvény érvényességének jogállami követelménye. Ezért az Alkotmánybíróság megsemmisíti a jogszabályt, ha a jogalkotási eljárás során olyan súlyos eljárási szabálytalanságot követtek el, amely a jogszabály **közjogi** érvénytelenségét idézte elő, illetőleg, amely másként nem orvosolható, mint a jogszabály megsemmisítésével.¹⁰ A jogállamiság részét képező döntéshozatali eljárási szabályok megsértése a döntés közjogi érvénytelenségét eredményezheti. Ellenkező esetben maga a demokratikus rendszer veszíti el legitimitását, hiszen a különböző társadalmi részérdekek megjelenítésére és összehangolására nem nyílik mód, így a konszenzus elérése eleve lehetetlen. Amennyiben pedig külön törvény ír elő konkrét és intézményesített véleménykérési kötelezettséget, akkor annak elmulasztása olyan, a jogalkotási eljárásban elkövetett súlyos szabálytalanságnak minősülhet, amely adott esetben a jogállamiság alkotmányos követelményét közvetlenül veszélyezteti, és a törvénysértő módon alkotott jogszabály közjogi érvénytelenségét eredményezheti. Azt a kérdést, hogy a külön törvényekben meghatározott jogalkotási eljárási szabály megszegése súlyosságánál fogva adott esetben eléri-e az alkotmánysértés szintjét, az Alkotmánybíróságnak eseti mérlegeléssel kell eldöntenie.

Megjegyezzük, hogy az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata szerint a jogalkotási törvény rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyása csak akkor eredményezheti a jogszabály alkotmányellenességének megállapítását, ha az adott jogszabály egyben az alkotmány valamely rendelkezését is sérti.¹¹

Ad 2. A jogszabályok érvényességének nélkülözhetetlen feltétele, hogy a jogszabály illeszkedjen a jogszabályi hierarchiába. Formai, alaki okból alkotmányellenes az a jogszabály, amely sérti a jogszabályi hierarchia alkotmányosan meghatározott rendjét.¹²

Az Alaptörvény szerint a jogszabályok hierarchikus rendbe szerveződnek. Ennek megfelelően a hierarchiában **alacsonyabb szinten lévő jogszabályok nem mondhatnak ellent a hierarchia felsőbb szintjén elhelyezkedő jogszabályoknak.**

Az Alaptörvény – saját magáról, mind a jogrendszer alapjáról – kimondja, hogy az Alaptörvény helyezkedik el az egész jogrendszer élén, lévén, hogy egy jogszabály sem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.¹³ Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy az Alaptörvény önmagát nem tekinti jogszabálynak.

A jogszabályokon belül az Alaptörvény úgy határozza meg az alá-fölérendeltségi viszonyrendszert, hogy konkrétan rögzíti: melyik jogszabály melyik jogszabálytípussal nem lehet ellentétes.

Ennek alapján a magyar jogszabályok között **a következő hierarchia érvényesül** (felülről lefelé haladva):

- * törvények, törvényerejű, illetőleg a törvény erejével bíró rendeletek,
- * a Kormány rendelete, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete
- * a Kormány tagjainak rendelete,

8 Kiss Barnabás: Jogforrási rendszer. In: Bevezetés az alkotmányjogba. Szerk. Trócsányi László – Schanda Balázs. HVG-Orac, Budapest, 2012. 111.

9 ABH 1992, 77, 85.

10 3/1997. (I. 22.) AB határozat (ABH 1997, 33, 39–40.); 29/1997. (IV. 29.) AB határozat (ABH 1997, 122, 128.); 52/1997. (X. 14.) AB határozat (ABH 1997, 331, 332, 345.), 39/1999. (XII. 21.) AB határozat (ABH 1999, 325, 349.)

11 ABH 1999, 325, 349–350.

12 31/1991. (VI. 5.) AB határozat (ABH 1991, 133, 135.)

13 Alaptörvény T) cikk (3) bekezdés

- * az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei,
- * a helyi önkormányzat rendelete.

A jogszabályi hierarchia a jogbiztonság, az ellentmondásmentes jogrendszer érdekében küszöböli ki a jogszabályok közötti ellentmondásokat.

A hierarchiában kijelölt hely garanciális megfontolásokon alapul, amely a jogalkotó szerveknek az állami szervek rendszerében elfoglalt helyéhez igazodik. Három szempontot vesz figyelembe:

- * a demokratizmus érvényesülését a jogalkotásban (ezen alapszik az, hogy a törvényi jogszabályok megelőzik a rendeleti jogszabályokat),
- * az egységes társadalomirányítás biztosítását (ezen alapszik az, hogy a központi jogszabályok megelőzik a helyi jogszabályokat),
- * a jogalkotó szervek irányítási jogosítványait és felelősségének terjedelmét (ezen alapszik az, hogy a Kormány rendelete megelőzi a Kormány tagjainak rendeleteit).

Ad 3. A jogszabály csak akkor jön létre érvényesen, ha jogalkotó hatáskörrel felhatalmazott szerv alkotja meg. A jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerveket kizárólag az Alaptörvény határozhatja meg, tekintve, hogy a jogszabályok kötelező erejének jogi forrása az alkotmány.¹⁴

Ad 4. A jogszabály érvényes létrejöttének utolsó fázisa a jogszabály megfelelő formában történő kihirdetése. A jogszabályokat – az önkormányzati rendelet kivételével – Magyarország hivatalos lapjában, a Magyar Közlönyben kell kihirdetni.

A Magyar Közlöny a jogszabályokon kívül tartalmazza még például az Alkotmánybíróság azon határozatait és végzéseit, amelyeknek a Magyar Közlönyben való közzétételét törvény vagy az Alkotmánybíróság elrendelte, a jogegységi határozatokat, valamint a Kúria azon határozatait, amelyeknek a Magyar Közlönyben való közzétételét törvény felhatalmazása alapján a Kúria elrendelte, a miniszterek azon nem normatív határozatait, amelyeknek hivatalos lapban való közzétételét jogszabály elrendeli, valamint az Országgyűlés, a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv, az Alkotmánybíróság és a Költségvetési Tanács minősített adatot nem tartalmazó normatív határozatait is.

A Magyar Közlönyt a kormányzati portálon történő elektronikus dokumentumként való közzététellel kell kiadni, melynek szövegét hitelesnek kell tekinteni. (www.magyarkozlony.hu) A jogszabályok „utánközlése” számos formában valósul meg. Ezek közül a legjelentősebb a Nemzeti Jogszabálytár, amely elektronikus közszolgáltatásként működő, bárki számára térítésmentesen hozzáférhető, egységes szerkezetű szövegeket tartalmazó elektronikus jogszabálygyűjtemény (www.njt.hu).

A kihirdetést a törvények esetében további érvényességi kellékként az úgynevezett promulgáció – azaz a köztársasági elnök általi aláírás és ehhez kapcsolódóan a kihirdetés elrendelésének jogi aktusa – előzi meg. Ha a jogszabály Magyar Közlönyben megjelent szövege eltér a jogszabály aláírt szövegétől, a jogszabály aláírója – törvény esetén a köztársasági elnök vagy az Országgyűlés elnöke – a jogszabály hatálybalépését megelőzően, de legkésőbb a kihirdetést követő hatodik munkanapig kezdeményezi az eltérés helyesbítését.

Az önkormányzati rendeletet a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos – a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott – módon kell kihirdetni.¹⁵ A saját honlappal rendelkező önkormányzat rendeletét a honlapján is közzéteszi.¹⁶ A helyi jogszabályok kihirdetéséről a jegyző gondoskodik.¹⁷ A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszter pedig gondoskodik az önkormányzati rendeleteknek az erre a célra fenntartott honlapon történő közzétételéről.

A jogszabály megjelölése – törvény kivételével – annak kihirdetése során magában foglalja a jogszabály megalkotójának megjelölését, a sorszámát, a kihirdetésének napját, a jogszabály elnevezését és címét. (Például: 119/2012. (VI. 26.) Korm. rendelet a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének részletes szabályairól.) A **törvény meg-**

¹⁴ 121/2009. (XII. 17.) AB határozat (ABH 2009, 1013, 1023.)

¹⁵ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 51. § (2) bekezdés

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

jelölése a kihirdetés évét, sorszámát, a törvény elnevezést és a törvény címét tükrözi. (Például: 2011. évi CXXXII. törvény a Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról.)

A jogszabály a **kihirdetéssel válik tehát érvényessé**. A kihirdetés a jogbiztonság lényeges eleme, csak akkor lehet elvárni az önkéntes jogkövetést, ha az állampolgárok megismerhetik a jogszabályok rendelkezéseit, amely megalapozza a felelősséget rendelkezések nem teljesítésének esetére.

Az érvényesség nem jelenti azonban, hogy a jogszabály általánosan kötelező is egyben. Ennek ellenére az érvényességnek **vannak joghatásai**. Elvárható például, hogy ne adjanak ki a jogszabállyal ellentétes tartalmú, alacsonyabb szintű jogszabályt.

b) A jogszabályok hatálya

A jogszabály hatálya általában a jogszabály **alkalmazhatóságát** és **alkalmazandóságát** jelöli. A jogszabály a hatálybalépés napjától annak megszűnéséig általánosan kötelező, vagyis a jogi norma alapján az adott időben, adott területen és adott személyekre nézve jogviszonyok keletkezhetnek, módosulhatnak vagy szűnhetnek meg.¹⁸ Ez alapján megkülönböztethetjük egy jogszabály

- 1.) időbeli,
- 2.) területi és
- 3.) személyi hatályát.

Ad 1. A jogszabályban meg kell határozni a hatálybalépésének napját, amely nem eshet egybe a kihirdetés időpontjával. Az érvényessé válás és a hatálybalépés időpontja közötti időszakot a jogirodalom **vacatio legis**-nek nevezi, amely időszak alatt **fel lehet készülni a jogkövetésre**, azaz a jogszabály megszerzésére és tanulmányozására, valamint a szervezeti és tárgyi feltételek megvalósítására. A vacatio legis ideje alatt kell továbbá **kibocsátani a végrehajtási jogszabályt**, amely akkor szolgálja leginkább a jogbiztonságot, ha az eredeti jogszabállyal egyszerre lép hatályba. A terminus szükségességét a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) is előírja: **a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre**.¹⁹

A hatályba lépés napja a legtöbb esetben tehát későbbi időpont, mint a jogszabály kihirdetése. A hatálybalépés napja többféleképpen jelölhető meg:

- * gyakori, hogy a jogszabály megjelöli a vacatio legis **tartamát** (például ez a jogszabály a kihirdetését követő harmincadik napon lép hatályba);
- * a jogszabály meghatározhat **feltételt** vagy **időhatározót** is (például ez a jogszabály az Európai Unióhoz való csatlakozásunk napján lép hatályba, vagy ez a jogszabály 2006. október 1-jén lép hatályba. Az Alaptörvény is ilyen időhatározót tartalmaz, amikor önmagáról kimondja, hogy 2012. január 1-jén lép hatályba.);
- * elképzelhető továbbá, hogy a jogszabály hatályba lépésének idejét **külön jogszabály** állapítja meg.

A Jat. szerint a jogszabály hatálybalépésének napja – főszabály szerint – a jogszabály kihirdetését követő valamely nap lehet. Ugyanakkor ha a szabályozás célja másként nem érhető el, a jogszabály hatálybalépésének napja a kihirdetés napja is lehet, ebben az esetben a hatálybalépés időpontját órában kell meghatározni, amely nem előzheti meg a kihirdetés időpontját. Ha a hatálybalépés naptári napja nem határozható meg, a hatálybalépés valamely jövőbeli feltétel bekövetkeztének időpontjához is köthető. Amennyiben a szabályozás célja másként nem érhető el, törvény rendelkezhet úgy, hogy a hatálybalépéséről külön törvény rendelkezik. A jogszabály egyes rendelkezéseinek hatálybalépésére különböző – a jogszabály hatálybalépését követő – időpontokat is meg lehet állapítani.

A Jat. alapján a végrehajtási jogszabály a felhatalmazást tartalmazó jogszabály kihirdetésével egyidejűleg vagy azt követően, a felhatalmazó rendelkezés hatálybalépését megelőzően kihirdethető. A végrehajtási jogszabályt, jogszabályi rendelkezést a felhatalmazást adó jogszabály azon rendelkezésével egyidejűleg kell hatályba léptetni, amelynek a végrehajtására irányul, kivéve, ha a felhatalmazó rendelkezés a végrehajtási jogszabály kiadását nem teszi kötelezővé.

A jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés – főszabályszerűen – a hatálybalépése napjának kezdetén lép hatályba, kivéve, ha a hatálybalépés időpontját órában kell meghatározni.

E körben kell szólni még a **visszaható hatály** problematikájáról. Egy jogszabály visszamenőleges hatályú alkalmazásról akkor beszélünk, ha azt a kihirdetését megelőző időre is alkalmazni kell. A **visszaható hatály** általában tilos. A Jat. értelmében **jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget**

¹⁸ Kiss B.: Jogforrási rendszer. i. m. 135.

¹⁹ Jat. 2. § (3) bekezdés

nem tehet terheesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.

Előfordulhat azonban mégis (kivételes esetben és szűk körben), hogy a visszaható hatályú jogalkalmazás megengedett: például a büntetőjogban nem az elkövetéskori, hanem az elbíráláskori jogszabályt kell alkalmazni (visszaható hatállyal), ha a cselekmény ekkor már nem minősül bűncselekménynek, vagy enyhébben büntetendő.

A jogszabály **időbeli hatálya megszűnésének** is több formája lehetséges.

- * A jogszabály hatálya megszűnik, ha a jogszabályt egy azonos vagy magasabb szintű jogszabály **hatályon kívül helyezi**.
- * Előfordulhat továbbá, hogy **maga a jogszabály határozza meg az időbeli hatályának végét**: amennyiben az abban megjelölt határidő (határnap) lejár, a jogszabály hatályát veszti.)
- * Egy hatályos jogszabályi rendelkezés **hatályát veszti** akkor is, ha a módosítandó jogszabályi rendelkezést tételesen megjelölő, annak helyébe lépését kimondó jogszabályi rendelkezés **módosítja**.²⁰

A módosító jogszabály a hatálybalépésével beépül az alapjogszabályba, és egyidejűleg „eltűnik” a jogrendszerből, és a joghatását már kifejtett módosító és hatályon kívül helyező rendelkezések „automatikusan” hatályukat veszítik. Eről tehát a jogalkotónak jellemzően nem kell tételesen rendelkeznie. Ez a rendelkezés a jogrendszer átláthatóságát és az egyes jogszabályokban tételesen elhelyezett folyamatba épített technikai deregulációs rendelkezésekből következő esetleges jogalkotói hibák elkerülését is biztosítja.

A dereguláció a jogrendszer megtisztítását jelenti a gyakorlatban nem alkalmazható, idejélt múlt jogszabályoktól. A kibocsátott jogszabályok nagy száma miatt a dereguláció igen jelentős tevékenység, mert hiányában áttekinthetetlené válik a jogrendszer, ami sérti a jogbiztonságot.²¹ A dereguláció lehet technikai és érdemi dereguláció. A technikai dereguláció a szabálytömeg csökkentésén túl nem jár érdemi jogalkalmazási következménnyel, az egyébként sem alkalmazható szabályok kiküszöbölését szolgálja, szemben az érdemi deregulációval, ami tényleges jogalkalmazási hatást fejt ki.

- * Megszűnik a jogszabály hatályossága (adott esetben az érvényessége is), ha a jogszabályt az **Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találja, és megsemmisíti**. A megsemmisítés hatálya lehet: **ex nunc** (ilyenkor a jogszabály az AB határozat Közlönyben való megjelenését követő naptól veszti hatályát), **ex tunc** (a megsemmisítés kiterjed a határozat megjelenését megelőző időre is, a jogszabály kihirdetésére visszamenő hatállyal), vagy **pro futuro** (a jogszabály az AB határozat Közlönyben való megjelenését követő későbbi időponttal veszti hatályát).

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény ezzel összefüggésben a 45. §-ában úgy rendelkezik, hogy főszabályként a megsemmisített jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés az Alkotmánybíróság megsemmisítéséről szóló határozatának a hivatalos lapban való közzétételét követő napon hatályát veszti, és e naptól nem alkalmazható, a kihirdetett, de hatályba nem lépett jogszabály pedig nem lép hatályba.

Az Abtv. 45. § (4) bekezdése szerint az Alkotmánybíróság a főszabálytól – vagyis a hivatalos lapban való közzétételét követő naptól – eltérően is meghatározhatja az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabály hatályon kívül helyezését, illetve a megsemmisített jogszabály általános vagy egyedi ügyekben történő alkalmazhatatlanságát, ha ezt az Alaptörvény védelme, a jogbiztonság vagy az eljárást kezdeményező különösen fontos érdeke indokolja.

Ha az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezés vagy alkotmányjogi panasz alapján semmisít meg egyedi ügyben alkalmazott jogszabályt, a megsemmisített jogszabály az Alkotmánybíróság eljárására okot adó ügyben nem alkalmazható. Az Abtv. azt is leszögezi, hogy főszabály szerint a jogszabály megsemmisítése nem érinti a határozat közzététele napján vagy azt megelőzően létrejött jogviszonyokat, és a belőlük származó jogokat és kötelezettségeket. Ugyanakkor a törvény szerint az Alkotmánybíróságnak el kell rendelni az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása alapján jogerős határozattal befejezett büntetőeljárás és szabálysértési eljárás felülvizsgálatát, ha az eljárásban alkalmazott jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés semmisségéből a büntetés, illetve az intézkedés csökkentése vagy mellőzése, valamint a büntetőjogi, illetve a szabálysértési felelősség alóli mentesülés vagy annak korlátozása következne.

Az időbeli hatály főszabály szerint a jogszabály alkalmazhatóságát jelöli. Elképzelhető azonban olyan eset, amikor a hatályos jogszabály nem alkalmazható, vagy fordítva: az alkalmazandó jogszabály nem hatályos. Mindkét esetre több példa hozható fel. Nem alkalmazható a hatályos jogszabály, ha például az alkalmazás tárgyi feltételei hiányoznak, vagy ha rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács felfüggeszti a jogszabály alkalmazhatóságát. De alkalmazandó a nem hatályos büntetőjogi jogszabály, ha az elkövetéskori jogszabály enyhébben rendeli büntetni a cselekményt,

²⁰ Jat. 10. § (2) bekezdés

²¹ Csink L. – Rixer Á.: Alkotmányjog és közigazgatási jog. i. m. 168.

mint az elbíráláskori (ilyenkor az elkövetéskor hatályos jogszabályt kell alkalmazni, függetlenül attól, hogy az már nem hatályos).²²

Ad 2. Központi jogszabály területi hatálya **Magyarország területére**, az önkormányzati rendelet területi hatálya a **helyi önkormányzat közigazgatási területére** terjed ki. A jogszabály területi hatályát a jogszabályban csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha az imént leírtaktól eltérő területre terjed ki.

Ad 3. A jogszabály személyi hatálya alatt **nem a jogszabály címzetti körét** kell érteni (például a 2011. évi CXCV. törvény esetében a közszolgálati tisztviselőket), hanem azokat a természetes és jogi személyeket, akikre a jogszabály **egyváltalán** – általános jelleggel – **jogokat és kötelezettségeket háríthat.**

A jogszabály személyi hatálya kiterjed

- * Magyarország területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre, valamint Magyarország területén kívül a magyar állampolgárokra,
- * önkormányzati rendelet esetében a helyi önkormányzat közigazgatási területén a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre.

A jogszabály személyi hatályát csak akkor kell kifejezetten meghatározni, ha ettől eltérő személyi körre terjed ki (például a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény hatálya – főszabály szerint – csak a Magyarországon élő magyar állampolgárokra, bevándoroltakra és letelepedettekre, hontalanokra és a magyar hatóság által menekültként elismert személyekre terjed ki.)

c) A jogszabályalkotás alapvető követelményei

A jogalkotás fogalmán legáltalánosabban a jogszabályok létrejöttéhez vezető jogilag szabályozott eljárást, még tágabban a teljes társadalmi-politikai folyamatot kell érteni, így a „jogalkotási eljárás” és a „jogalkotás rendje” terminusok jelentése gyakorlatilag azonos.

A Jat. számos követelményt fogalmaz meg a jogszabályok megalkotására nézve. Eszerint biztosítani kell, hogy a jogszabály

- * megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek,
- * illeszkedjen a jogrendszer egységébe,
- * megfeleljen a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségeknek,
- * és megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek.

A szabályozás nem lehet indokolatlanul párhuzamos vagy többszintű. A jogszabályban nem ismételtető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.

Az azonos vagy hasonló életviszonyokat azonos vagy hasonló módon, szabályozási szintenként lehetőleg ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni.

Az Alkotmánybíróság már a 108/B/2000. AB határozatban felhívta a jogalkotó figyelmét arra, hogy az ügynevezett „salátatörvények” gyakorlata esetenként alkotmányossági aggályokat vet fel. A jogalkotással szemben alkotmányos követelmény, hogy a jogszabályok szerkesztése és módosítása (hatályon kívül helyezése, kiegészítése stb.) ésszerű és áttekinthető legyen. A jogállamiság értékét súlyosan veszélyeztetheti az olyan törvényszerkesztési gyakorlat, amely logikai kötelék nélkül kapcsolja össze számos törvény megváltoztatását, mivel a követhetetlen és áttekinthetetlen változtatások alááshatják a jogbiztonság értékét, a jogrendszer világosságát és áttekinthetőségét. A jogbiztonságot elsősorban az olyan salátatörvények veszélyeztetik, melyek tartalmi összefüggés nélkül úgy rendelkeznek különböző törvényekről, hogy a képviselők, valamint a jogkereső közönség számára a változások nehezen követhetővé válnak.²³ A 8/2004. (III. 25.) AB határozat ezen túlmenően utalt arra, hogy „[k]ülönféle természetű életviszonyoknak egyetlen törvényben történő szabályozása torzíthatja a törvény rendelkezéseit, illetőleg leronthatja érthetőségét azáltal, hogy kétséget hagy azt illetően, hogy melyik életviszonyra milyen szabályokat kell alkalmazni. (...) Ezért az ilyen törvények esetében a törvényhozónak nagyfokú körültekintéssel kell eljárnia.”²⁴ Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden „salátatörvény” önmagában alkotmányellenes lenne, ennek megítélését az Alkotmánybíróság esetről-esetre végzi el.

²² Csink L. – Rixer Á.: Alkotmányjog és közigazgatási jog. i. m. 167.

²³ ABH 2004, 1414, 1418–1419.

²⁴ ABH 2004, 144, 159. Megerősítette a 4/2006. (II. 15.) AB határozat (ABH 2006, 101, 114.)

d) A jogszabályok előkészítése

A jogszabály előkészítőjének feladata a jogszabály szakmai tartalmának kialakítása. A jogszabály előkészítője – a jogszabály feltételezett hatásaihoz igazodó részletességű – **előzetes hatásvizsgálat** elvégzésével köteles felmérni a szabályozás várható következményeit. Az előzetes hatásvizsgálat eredményéről a Kormány által előterjesztendő törvényjavaslat, illetve kormányrendelet esetén a Kormányt, önkormányzati rendelet esetén a helyi önkormányzat képviselő-testületét tájékoztatni kell.

A hatásvizsgálat során figyelemmel kell lenni:

- * a tervezett jogszabály valamennyi jelentősnek ítélt hatására, így különösen a társadalmi, gazdasági, költségvetési hatásaira, a környezeti és egészségi következményeire, valamint az adminisztratív terheket befolyásoló hatásaira,
- * a jogszabály megalkotásának szükségességére, a jogalkotás elmaradásának várható következményeire, és
- * a jogszabály alkalmazásához szükséges személyi, szervezeti, tárgyi és pénzügyi feltételekre.

A **jogszabály tervezetéhez** a jogszabály előkészítője **indokolást** csatol, amelyben be kell mutatnia azokat a társadalmi, gazdasági, szakmai okokat és célokat, amelyek a javasolt szabályozást szükségessé teszik, továbbá ismerteti a jogi szabályozás várható hatásait. A jogszabály tervezetének indokolásában tájékoztatást kell adni a javasolt szabályozás és az európai uniós jogból eredő kötelezettségek összhangjáról, valamint az Európai Unió intézményeivel és tagállamaival való egyeztetési kötelezettségről.

Ha törvény valamely állami, helyi önkormányzati vagy más szervezet számára kifejezetten jogot biztosít arra, hogy a jogállását vagy a feladatkörét érintő jogszabályok tervezeteit **véleményezhesse**, a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni arról, hogy az érintett szerv e jogával élhessen.

A jogszabály előkészítője a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvényben meghatározottak szerint köteles gondoskodni arról, hogy a jogszabály tervezete megismerhető és véleményezhető legyen. Ennek célja, hogy a társadalom legszélesebb rétegei kapcsolódhassanak be a jogszabályok előkészítésébe. Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani a törvényt, a kormányrendelet és a miniszteri rendelet tervezetét és indokolását. A tervezet társadalmi egyeztetésre bocsátását megelőzően a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter döntése alapján társadalmi egyeztetésre lehet bocsátani a tervezet koncepcióját is. Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani a fizetési kötelezettségekről, az állami támogatásokról, a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, az európai uniós, illetve nemzetközi forrásokból nyújtott támogatásokról, a nemzetközi szerződés kihirdetéséről, valamint a szervezet és intézmény alapításáról szóló jogszabályok tervezeteit. Nem bocsátható társadalmi egyeztetésre a tervezet, koncepció, ha az egyeztetés Magyarország különösen fontos honvédelmi, nemzetbiztonsági, pénzügyi, külügyi, természetvédelmi, környezetvédelmi vagy örökségvédelmi érdekeinek védelmét veszélyeztetné. Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani a jogszabály tervezetét, ha annak sürgős elfogadásához kiemelkedő közérdek fűződik.

A társadalmi egyeztetés leggyakoribb formái:

- * **általános egyeztetés:** a honlapon megadott elérhetőségen keresztül biztosított véleményezés, amely minden esetben kötelező;
- * **közvetlen egyeztetés:** a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által bevont személyek, intézmények és szervezetek által történő közvetlen véleményezés, amely a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által kialakított stratégiai partnerségi megállapodások alapján történhet.

Ellenőrző kérdések:

1. Melyek a jogszabályok szerkezeti elemei?

.....
.....
.....

2. Hány típusba osztható a jogszabályok rendelkező része?

.....
.....
.....

3. Melyek a szankció fajtái?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Melyek a jogszabály érvényes létrejöttének együttes feltételei?

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....

5. Melyek a társadalmi egyeztetés leggyakoribb formái?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

II. Jogértelmezés

A jogértelmezés fogalma és fajtái

Az írott jogi normák mindig értelmezésre szorulnak. A jogértelmezés **fogalma** legáltalánosabban a jogszabállyal a jogalkalmazási folyamat során végzett művelet, amely az alkalmazandó normának az eldöntendő eset tényeire vetítendő jelentése feltárására és a kérdéses folyamatban érvényes megállapítására irányul.²⁵ A jogértelmezés célja tehát a jogi rendelkezés jelentésének feltárása.

Értelmezésről három szinten lehet beszélni:

- * legtágabb értelemben minden „kulturális objektum”, azaz emberek által létrehozott tárgy vagy jelenség megértése;
- * tág értelemben az írott vagy beszélt nyelv kifejezéseinek, megnyilvánulásának az értelmezése;
- * szűk értelemben csak abban az esetben használjuk egy szöveg jelentésének a feltárására a jogértelmezés fogalmát, ha a szöveg „helyes” jelentése kétséges, nem első pillantásra nyilvánvaló.²⁶

A továbbiakban jogértelmezés alatt ez utóbbi, legszűkebb felfogást értjük.

A jogértelmezés módszerei

A jogi normák absztraktn-általánosan megfogalmazott tényállásokat és ugyanilyen magatartási mintákat tartalmaznak a jogalkalmazó szerveknek ugyanakkor *egy-egy konkrét esetre pontosítva* kell megállapítania, hogy mit ír elő erre vonatkozólag a jog.²⁷ A jogértelmezés módszereinek bemutatása során azokat a módszereket, értelmezési utakat ismertetjük, amelyek a jogi norma absztrakt-általános értelmének megállapítását és a felmerült konkrét esetre való pontosítását irányítják.

A nyelvtani értelmezés

A nyelvtani értelmezést három belső alfajttára bonthatjuk fel:

- 1.) Hétköznapi-szószerinti értelmezés
- 2.) A speciális-technikai szószerinti értelmezés
- 3.) Kontextuális értelmezés

Ad 1. A hétköznapi (jelentés szerinti) értelmezés során a szavak mindennapi életben használt és elterjedt értelme szerint értelmezzük a norma szövegében szereplő szavakat.²⁸

Ad 2. A speciális-technikai szószerinti értelmezés: egyes szavakat a mindennapi életben ritkán vagy egyáltalán nem, csak egy-egy szakma (pl. a közgazdaságtan, a műszaki élet szakmái stb.) által használnak.²⁹ Ha ilyen szavak szerepelnek egy jogi norma szövegében, akkor e szerint kell értelmezni őket.³⁰ Ha létezik a szónak egy mindennapi és egy ettől eltérő speciális-technikai értelme is, akkor a legtöbb jogrendszerben az utóbbit veszik alapul, mivel a jogi normák mindenkihez szólnak.³¹ Amennyiben kétség merül fel, akkor további értelmezési módszerek alapján lehet eldönteni, hogy a mindennapi vagy speciális-technikai értelem szerint kell-e értelmezni az adott norma kifejezését.³² Ha egy szónak a mindennapi értelem mellett speciális jogi technikai értelme alakult ki, akkor ezt előnyben kell részesíteni a mindennapi értelemmel szemben.³³

---

25 Jogi Lexikon. Szerk: Lamm Vanda. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 342.

26 Tóth J. Zoltán: A jogértelmezéshez használt módszerek a mai magyar felsőbbbírósági gyakorlatban. Magyar Jog 2012. április. 193.

27 Pokol Béla: A jogértelmezés módszerei. In: uő. Jogi alaptan. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000, 85.

28 Pokol Béla: A jogértelmezés módszerei. i.m. 88.

29 Uo.

30 Uo.

31 Uo.

32 Uo.

33 Uo.

Ad 3) A *kontextuális értelmezés* alapján az egyes szavak, mondatok értelmezése az adott jogszabály átfogóbb szövegrészébe, esetleg az egész jogszabály szövegébe illesztve történik, ezáltal kaphatnak pontosabb értelmet az egyes kifejezések vagy a szöveg egyes mondatai.³⁴

Rendszertani értelmezés

A rendszertani értelmezés is több alfajára bontható. Ezeket az köti össze, hogy *az egyes jogszabály és ennek jogi normáinak értelmét a jog átfogó értelmi rendszere felé viszi el, és valamilyen fokban az átfogó értelmi rendszert veszi alapul az egyes jogi normák értelmének kibontásánál.*³⁵

A rendszertani értelmezés 5 alfaja:

- 1.) Joglogikai értelmezés
- 2.) A precedensek fényében értelmezés
- 3.) Az analógia útján való értelmezés
- 4.) Jogi doktrinális-jogdogmatikai értelmezés
- 5.) A jogelvek fényében történő értelmezés

Ad 1. Joglogikai értelmezés: A leggyakrabban használt joglogikai formulák:

- a.) az ellenkezőből következtetés érve (*argumentum a contrario*);
- b.) a kevesebbről a többre következtetés, illetve a többről a kevesebbre következtetés érve (*argumentum a minore ad maius* illetve *argumentum a maiore ad minus*);
- c.) az abszurditás érve (*argumentum ad absurdum*);
- d.) speciális szabály megelőzi az általános szabályt (*lex speciális derogat legi generali*).³⁶

Az *argumentum a contrario*, az „ellenkezőből következtetés érve” (vagyis tartalmilag kifejezve ezt a maximát, ami ’igaz előre, annak ellenkezője igaz hátra’).³⁷ Például: „A tizennyolc év alatti életkorral rendelkezők kiskorúnak számítanak.” Ez a rendelkezés akkor is kényszerűen rendeli, hogy tehát a tizennyolc év felettiek nagykorúak, ha ez nem áll szó szerint jogszabályban.³⁸

Problémát jelent az *a contrario* érv alkalmazásánál egy éppen szembenálló érv, az *argumentum a simili*, a „hasonlóság érve”.³⁹ Eszerint ugyanis ha egy tényállásra egy jogi rendelkezés van, akkor egy másik hasonló eset felmerülésekor ezzel az érveléssel be lehet vonni ezt is a jogi rendelkezéssel eldönthető esetek közé.⁴⁰ Ezzel szemben az *a contrario* érv alapján úgy érvelünk, hogy éppen mivel nem vette be a jogalkotó az esetet, e rendelkezés ellenkezője áll rá, vagyis nem vonható be ez alá, és nem dönthető el ezzel a jogi rendelkezéssel.⁴¹ Sok esetben problémát jelent, hogy a két szembenálló értelmezési út közül melyik alkalmazandó, és ekkor például az átfogóbb jogdogmatikai értelmezés, a jogelvi, az alkotmányos alapjogok és alapelvek fényében való értelmezés, vagy a jogalkotó akaratának kutatása segíthet a közöttük való választásban.⁴² Mindamellet két körülmény közvetlenül is támpontot adhat a két ellenkező út között való döntésben.⁴³ Egyrészt, ha kimerítő felsorolással (taxációval) megadott felsorolás keretén belül van egy rendelkezés, akkor inkább az *a contrario*-ra lehet következtetni, és nem lehet bevonni mást alá a hasonlóság érve alapján.⁴⁴ Másrészt, ha egy másik eset lehetősége már az adott jogi rendelkezés alkotásakor fennállt, és nem utólagos társadalmi-technikai változással keletkezett, akkor is inkább a bevonás, a hasonlóság érvevel szemben kell dönteni.⁴⁵ Ezzel szemben a később keletkezett esetekre inkább áll a bevonás lehetősége ezzel az érveléssel.⁴⁶

Az *argumentum a minore ad maius* (a kevesebbről a többre) és az *a maiore ad minus* (a többről a kevesebbre) mint értelmezési ikerpáros a tilalom és az engedélyezés jogi rendelkezéseit tudja értelmezni biztos iránymutatással – túl-

34 Pokol Béla: A jogértelmezés módszerei. i.m. 89.

35 Uo.

36 Uo.

37 Pokol Béla: A jogértelmezés módszerei. i.m. 90.

38 Uo.

39 Uo.

40 Uo.

41 Uo.

42 Uo.

43 Uo.

44 Uo.

45 Uo.

46 Uo.

menve a szöveg nyelvtani értelmén.⁴⁷ (A két értelmezés az *argumentum a fortiori-érv* két a esetét jelenti, melyet tartalomilag „az csak igazán!” tartalommal fordíthatunk.)⁴⁸ *Tilalom esetén a kevesebbről a többre következtetés tud eligazítani szélesebben, mint azt a tilalom eredeti szövege szó szerint mutatja.*⁴⁹ *Engedélyező jogszabályi rendelkezésnél ezzel szemben a többről kevesebbre következtetés tud túlmenni biztos iránymutatással az eredeti szöveg felhatalmazásán.*⁵⁰ Ugyanis, ha többet jelentő dolog is engedélyezett, akkor a kevesebbet megvalósító nyilván még inkább engedélyezett kell, hogy legyen.⁵¹ Fordítva azonban nem működnek a fenti joglogikai maximák.⁵² Ha többet tilt egy jogi rendelkezés, attól az még lehetséges, hogy a kevesebb ellenben engedélyezett lesz.⁵³ Ugyanígy, ha kevesebbet megenged egy rendelkezés, az még korántsem biztos, hogy többet azonban nem tiltana meg a jogalkotó.⁵⁴

Az *argumentum ad absurdum*, az abszurditás érve egy-egy értelmezési lehetőség elutasításához ad segítséget.⁵⁵ Sokszor ugyanis nem tűnik problémásnak egy értelmezési eredmény, ám logikailag végigfuttatva azt, hogy ha így járunk el most, akkor ennek zsinórmértékszerű alkalmazásával más esetekben tarthatatlan eredményekre jutunk, az adott értelmezési eredmény elvetéséhez vezethet bennünket.⁵⁶

Ad 2. A precedensek fényében értelmezés

Ez az értelmezési út azt jelenti, hogy a törvényi rendelkezések nyitott értelmét egy-egy ország legfelsőbb bírói fóruma – a felmerült esetek sokaságából gyűjtött tapasztalatok alapján – döntéseivel pontosítja, és ezután a többi bíróság az adott törvényhelyek értelmét már csak ezekkel a pontosításokkal értelmezheti tovább.⁵⁷ Így a nyitott törvényi rendelkezések tág értelme pontosítottabb és beszűkítettebb lesz, és ezzel a kiszámítható jogszolgáltatás az egész országban egységesebbé válik.⁵⁸

A **Kúria** Alaptörvényben meghatározott egyik feladata – az igazságszolgáltatás mellett – a bírósági **jogalkalmazás egységének biztosítása** [25. cikk (3) bekezdés]. A **jogalkalmazás egységének fogalma** az azonos tárgyú bírósági döntések tartalmának egymáshoz való viszonyát fejezi ki: ha a bíróságok azonos jogi kérdéseket azonos módon döntenek el, akkor jogegységről, ha viszont azonos jogi kérdésben egymástól eltérő döntések születnek, akkor annak hiányáról beszélhetünk.⁵⁹ Az ítékezés egysége alatt tehát azt értjük, hogy a bíróságok a jogszabályokat ugyanolyan esetekben ugyanúgy alkalmazzák, vagyis ugyanannak a jogi normának az egyes bírósági határozatok ugyanazt a jelentést tulajdonítják.⁶⁰

A Kúria a jogegység biztosítására irányuló feladatának ellátása körében a jogegységi határozatok meghozatala mellett **joggyakorlat-elemzést folytat** jogerősen befejezett ügyekben, valamint **elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket** tesz közzé a Bírósági Határozatok Gyűjteményében digitális formában. Tekintettel azonban arra, hogy a jogegység biztosítása nem azonosítható a jogegységi eljárással, így az nem a Kúria kizárólagos feladata, így módon az ítéletábráknak és a megyei törvényszékeknek **kollégiumi véleménynyilvánításaik révén** önálló szerepük van a jogegység – illetékességi területükön történő – biztosításában.⁶¹

A **kollégium** (ami egy meghatározott ügyszakba beosztott bírák testülete) az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében figyelemmel kíséri a bíróságok gyakorlatát, és **véleményt nyilvánít** a vitás jogalkalmazási kérdésekben, valamint a joggyakorlat-elemző csoport vezetőjének felkérésére közreműködik a joggyakorlat-elemző munkában. Tehát **a kollégiumi vélemény az adott ügyszakba beosztott valamennyi bíró által meghozott testületi döntés.**⁶² A kollégiumi vélemény – melyet az adott bíróság honlapján közzétesznek – a jogegységi eszköztár olyan meghatározó eleme, amelyet nemcsak a Kúria, hanem az ítéletábrák és a megyei törvényszékek kollégiumai is alkalmazhatnak.⁶³

47 Pokol: i.m. 91.

48 Uo.

49 Uo.

50 Uo.

51 Uo.

52 Uo.

53 Uo.

54 Uo.

55 Uo.

56 Uo.

57 Pokol: i.m. 92.

58 Uo.

59 Kőrös András – Wellmann György: Javaslatok a jogegység biztosítása fórum- és eszközrendszerének az átalakítására.

Magyar Jog, 2011/5. 257–265. Elektronikusan elérhető:

www.hvgorac.hu/sites/portal/default.aspx?page=journal&article=magyar_jog_2011_5_257.htm

60 Kőrös A. – Wellmann Gy.: Javaslatok a jogegység... uo.

61 Kőrös A. – Wellmann Gy.: Javaslatok a jogegység... uo.

62 Kőrös A. – Wellmann Gy.: Javaslatok a jogegység... uo.

63 Kőrös A. – Wellmann Gy.: Javaslatok a jogegység... uo.

Amennyiben alsóbb fokú bíróság a társadalom széles körét érintő vagy a közérdek szempontjából kiemelkedő jelentőségű ügyben elvi kérdésekre is kiterjedő határozatot hoz, a Kúria elvi közzétételi tanácsa elrendelheti annak **elvi bírósági döntésként** történő közzétételét (www.lb.hu/hu/elvi-birosagi-dontesek).

Ad 3. *Az analógia útján való értelmezés*

Analógia útján való döntés akkor merül fel, ha egy esetre a relevánsnak tűnő jogi rendelkezés értelmezése után nyilvánvalóvá válik, hogy e rendelkezés nem terjed ki az adott esetre – azaz joghézag állapítható meg itt –, ám az esetet mégis eldöntik vagy hozzá közel eső esetekre szabott jogi rendelkezés alapján (*törvényanalógia*) vagy az adott jogág, a jog általános elveiből létrehozott jogi álláspont alapján (*jogi analógia*).⁶⁴

A gyakorlatban sokszor felmerül a különbségtevés problémája a kiterjesztő értelmezés és az analógia között.⁶⁵ Ha ugyanis a jogszövegre támaszkodva nyelvtani vagy joglogikai értelmezéssel kiterjesztően megadható egy esetre a jogi rendelkezés döntési alapként, akkor az nem analógia, és az eset sem tekinthető joghézagnak.⁶⁶ Ez a különbségtétel azért fontos, mert az analógia útján való jogalkalmazói döntés előtt néhány határozott tilalom található a legtöbb jogrendszerben.⁶⁷ Tilos analógia útján dönten a büntetőjogban, az adójog terén, illetve kivételt megállapító jogi rendelkezést sem szabad átvenni más kivétel megállapítására.⁶⁸ Ezért sokszor a bírák kiterjesztő értelmezésnek álcázzák az analógiát jelentő értelmezésüket.⁶⁹ Kivétel esetén még a kiterjesztő értelmezés is tilos, kivételt jelentő szabály szűken értelmezendő.⁷⁰

Ad 4. *Jogi doktrinális-jogdogmatikai értelmezés*

Ez az értelmezési út a jog alapkategóriáira helyezi a hangsúlyt, melyet az adott jogi norma érint, és ezek fényében vizsgálja, hogy miként kell érteni a konkrét helyzetben a norma rendelkezését.⁷¹

Ad 5. *A jogelvek fényében történő értelmezés*

Ez az értelmezés döntően a doktrinális értelmezés egy sajátos fajtájának tekinthető, hisz a jogági jogelvek egy-egy jogág dogmatikai modelljeinek elvekké formált alakját jelentik, illetve a versengő dogmatikai modellek közös, nem vitatott részeként tartalmazzák a jogág rendszerszerű összefüggéseit.⁷² Néhány jogelv azonban több jogág fölött átfogó jogelvként megfogalmazva is létezhet, noha ezek már inkább jogi-igazságossági elvekként tekinthetők, és átmenetet képeznek a jog mögötti etikai értékek fényében történő értelmezéshez.⁷³ Ugyanígy átvezetnek ezek az alkotmányos alapjogok/alapelvek fényében való értelmezéshez is, mivel sokszor az egész jogrendszerben érvényesnek tekintett jogelveket befoglalják az alkotmány szövegébe is.⁷⁴

A jogági jogelvek mindenesetre szövegszerűen rögzítésre kerülnek az egyes törvényekben, és ez teszi lehetővé a rájuk támaszkodó értelmezést, és a nyelvtani-szószerinti értelmezés rajtuk keresztül történő korrekcióját.⁷⁵ Másrészt azonban részletes kifejtésük jogdogmatikai tanulmányokban található, és a jogszabály szövegén túl ezekre hivatkozással történhet meg az ilyenfajta értelmezés.⁷⁶

A teleológiai értelmezés

A *teleológiai értelmezést* 3 értelmezési fajtára lehet szétbontani:⁷⁷

- 1) Az alkotmányos alapjogok/alapelvek fényében való értelmezés
- 2) A jog mögötti etikai értékek fényében való értelmezés
- 3) A jogszabály céljai szerinti értelmezés

64 Uo.

65 Uo.

66 Uo.

67 Pokol: i.m. 92-93.

68 Pokol: i.m. 93.

69 Uo.

70 Uo.

71 Uo.

72 Uo.

73 Pokol: i.m. 93-94.

74 Pokol: i.m. 94.

75 Uo.

76 Uo.

77 Pokol Béla felosztása. Lásd: Pokol: i.m. 94.

Ad 1. Az alkotmányos alapjogok/alapelvek fényében való értelmezés

Az egyes bírákat a legtöbb országban a törvények konkretizálásán keresztül határozzák meg az alkotmány rendelkezései, de kétség esetén bizonyos fokig figyelembe veszik az alkotmány elveit, alapjogait a nyitott törvényi rendelkezések értelmezésénél éppúgy, mint az erkölcsi elveket is.⁷⁸ Probléma csak akkor van, ha ezekre alapozva félretolják a többi, jogilag pontosabb értelmezési módot.⁷⁹ Ám amíg azokkal együtt, mint egyik jogértelmezési mód jelenik meg ez az út, addig elfogadható ez az értelmezés.⁸⁰

Ad 2. A jog mögötti etikai értékek fényében való értelmezés

A jogelvek, az alkotmányos alapjogok/alapelvek fényében értelmezés fokozatosan feloldja a precíz szabálypontosságú jogértelmezést, és elsősorban az igazságossági értékmegfontolások felé viszi el a joggyakorlatot.⁸¹ Ennek további fokozása a jogi szövegek etikai értékekre vagy más, a társadalom értékhierarchiájában kiemelkedő helyen álló értékekre tekintettel történő meghatározása.⁸²

Ad 3. A jogszabály céljai szerinti értelmezés

Ez az értelmezés a jogszöveg nyelvtani értelmét az adott jogszabály céljai, átfogó rendeltetése fényében igyekszik feltárni.⁸³ Eltérően a következő pontban tárgyalandó törvényhozói akaratra visszanyúló értelmezéstől, itt a törvény objektív céljáról, rendeltetéséről van szó, és valamilyen szövegszerű rögzítést a jogi rendelkezésben megkövetelnek ahhoz, hogy erre lehessen alapozni az értelmezést.⁸⁴ Ez lehet a törvény elé illesztett preambulum is, így például az Alaptörvény esetében a Nemzeti hitvallás, amelyet az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezése során kötelező figyelembe venni. Az Alaptörvény 28. cikke ugyanakkor azt is előírja, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban kötelesek értelmezni.

A jogalkotó szándéka/akarata szerinti értelmezés

Ezt az értelmezést – tévesen – le szokták szűkíteni a „jogalkotó céljaira”, amit a törvénnyel el kívánt érni, és ebben az értelemben az előbbi objektív törvénycél szubjektív/akarati ellenpárjaként fogják fel.⁸⁵ Ám a jogalkotó akarata/szándéka szerinti értelmezés szélesebb, és tulajdonképpen az összes fenti értelmezési fajtára kiterjedhet.⁸⁶ Hogyan értette, hogyan szándékozott érteni a jogalkotó az általa használt szavakat – hétköznapi értelemben, technikai értelemben – milyen fokban kontextuálisan beágyazva választotta meg ezeket a szavakat? Eleve számba vette-e a joglogikai formulákat, és ezért ezt elfogadva eleve nem fogalmazta meg szövegesen az ezekből kényszerűen következőket, vagy inkább fel sem merültek előtte ezek a formulák? Az adott jogág, a jog elveit szem előtt tartotta-e, amikor a jogi szöveget kialakította, és ezek fényében értette-e az egyes jogi rendelkezéseket stb.?

Ahol nagy súlyt helyeznek a jogi szöveg értelmezésénél a jogalkotó akarataira, ott a jogszabályon túl az előkészítési anyagokat is bevonják az értelmezés folyamatába.⁸⁷

Ellenőrző kérdések:

1. Melyek a nyelvtani értelmezés belső alfajtái?

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

78 Pokol: uo.

79 Uo.

80 Uo.

81 Pokol: i.m. 95.

82 Uo.

83 Pokol: i.m. 96.

84 Uo.

85 Pokol: i.m. 97.

86 Uo.

87 Uo.

2. Miként biztosítja a Kúria az egységes jogalkalmazást?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Milyen értelmezési szabályt ír elő az Alaptörvény a bíróságok számára a jogszabályok értelmezése tekintetében?

.....
.....
.....

4. Melyek a leggyakrabban használt joglogikai formulák:

- a).....
- b).....
- c).....
- d).....

5. Milyen típusai vannak az analógia útján való értelmezésnek?

.....

Fogalomtár

argumentum a contrario: az ellenkezőből következtetés érve

argumentum a minore ad maius illetve argumentum a maiore ad minus: a kevesebbről a többre következtetés illetve a többről a kevesebbre következtetés érve

argumentum ad absurdum: az abszurdítás érve

dereguláció: a jogrendszer megtisztítását jelenti a gyakorlatban nem alkalmazható, idejétmúlt jogszabályoktól. A dereguláció lehet **technikai** és érdemi dereguláció. A technikai dereguláció a szabálytömeg csökkentésén túl nem jár érdemi jogalkalmazási következménnyel, az egyébként sem alkalmazható szabályok kiküszöbölését szolgálja, szemben az érdemi deregulációval, ami tényleges jogalkalmazási hatást fejt ki.

diszpozíció: rendelkezés. Akkor érvényesül, ha a tényállás megvalósul, vagyis a rendelkező rész azt határozza meg, hogy a jogszabály címzettjének milyen magatartást kell tanúsítania.

diszpozitív szabályok: ha el lehet térni a jogszabály rendelkező részében foglaltaktól, vagyis a diszpozitív szabályokat akkor kell alkalmazni, ha a jogalanyok – konszenzussal – attól eltérő rendelkezésben nem állapodnak meg.

érvényesség: a jogszabály érvényessége alatt a jogszabály „bizonyos súlyos hibáktól mentesen létezését”, „jogi hatás kifejtésére való alkalmasságát” értjük.

ex nunc: akkortól, a kihirdetés napjától

ex tunc: a jogszabály kihirdetésére visszamenő hatállyal

hatály: a jogszabály alkalmazhatóságát és alkalmazandóságát jelöli.

hétköznapi (jelentés szerinti) értelmzés: ennek során a szavak mindennapi életben használt és elterjedt értelme szerint értelmezzük a norma szövegében szereplő szavakat.

hipotézis: a jogszabály tényállása. Jogi kategóriákkal megfogalmazva egy szabályozni kívánt társadalmi viszonyt határoz meg, amelynek bekövetkezése esetén a rendelkező részben előírt magatartást kell tanúsítani.

jogi analógia: az esetet az adott jogág, a jog általános elveiből létrehozott jogi álláspont alapján döntenek el.

kógens rendelkezés: a jogszabály rendelkező részében foglaltaktól eltérni nem lehet.

kontextuális értelmzés: ez alapján az egyes szavak, mondatok értelmzése az adott jogszabály átfogóbb szövegrészébe, esetleg az egész jogszabály szövegébe illesztve történik.

lex speciális derogat legi generali: speciális szabály megelőzi az általános szabályt

pro futuro: a későbbi időpontban veszti hatályát

speciális-technikai szó szerinti értelmzés: egyes szavakat a mindennapi életben ritkán vagy egyáltalán nem, csak egy-egy szakma (pl. a közgazdaságtan, a műszaki élet szakmái stb.) által használnak

szankció: joghátrány. Akkor kell alkalmazni, ha a jogszabály alanya nem a rendelkező részben előírt magatartást tanúsítja. A szankció az a hátrányos következmény, amelyet az előírt magatartási minta nem követése esetére kilátásba helyez a jogalkotó

szemantikai interpretáció: amikor a kérdéses norma szavainak, kifejezéseinek, mondatrészeinek, mondatainak vagy egy nagyobb összefüggő szövegnek egy adott nyelven belüli általánosan elfogadott jelentését tárjuk fel

szintaktikai értelmezés: ennek során a nyelvi kapcsolóelemek alapján állapítjuk meg azt, hogy a szöveg egyes részei között milyen viszony áll fenn.

törvényanalógia: az esetet a hozzá közel eső esetekre szabott jogi rendelkezés alapján döntenek el

vacatio legis: a jogszabály érvényessé válása és hatálybalépése közötti időszak.

visszaható hatály: a kihirdetést megelőző időpontra való alkalmazandóságot jelenti függetlenül az ahhoz kapcsolódó, Jár.-beli tilalmaktól. Jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.